

Mielddus áššái SPR 03/2023

**Doaimaplána
Sámi parlamentáralaš ráđđi
21.9.2023 – boahhte ráđđečoahkkima rádjái**

Sámi parlamentáralaš ráđi doaimbaplána čuovvovaš áigodahkii

1. Álggahus

20.9.2023 rájes, ja unnimusat 16 mánu ovddas guvlui, gitta unnimus 20.1.2025 rádjai, jodiha Sámediggi Suomas Sámi parlamentáralaš ráđi (SPR). Áigodaga sáhtta guhkidit dárbbu mielde. Sámediggi Norggas joatká jodiheami dan maŋŋá. Čállingoddidoaimma čuovvu jodiheami (Bargoortnet 6). Sámediggi Ruotas ja Sámediggi Norggas galgá nammadit unnimusat ovttas bargi hálldahusas guhte galgá doaimmat gulahallanolmmožin.

Čuovvovaš áššesurggiid doaimbaplánas vuoruhat erenoamážit:

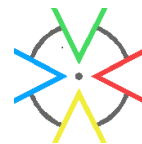
- Sámi parlamentáralaš ráđi doaimma – organiseren ja ruhtadeapmi (2.1)
- Sámegeilla (Ulbmil lea ahte davviriikkalaš sámegeillaid fága- ja resursaguovddáš, Giellagáldu, ásahuvvo bistevaččat) (2.2)
- Davviriikkalaš sámekonvenšuvdna (Sámi parlamentáralaš ráđi dáhttu lea olahit dakkár konvenšuvdna mas lea govda fágalaš ja politihkalaš doarjja ja háliida ahte dahkkojuvvojit moadde, muhto dattege dehálaš rievdadusa konvenšuvdnateakstaevttohusas.) (2.3)
- Ovttaštahttit sámediggeválggaid Suomas, Norggas ja Ruotas (2.4)
- Identifiseret konkrehta ráđjajehttehusaid sámi guovlluin ja man ulbmil lea jávkadit ja vuostaldit ráđjajehttehusaid mat hehttehit ovttasbarggu sámi guovlluin (2.5)
- Rájárasttildeaddji ovttasbargu mii guoská oktasaš boraspirepolitihka strategiijai. (2.6)
- ON eamiálbmogiid máilmmikonferánsa (WCIP) loahppadokumeantta čuovvulit, eamiálbmot válljejuvvon orgánat besset searvat ON vuogádaga čoahkkimiidda iežaset olis. (2.14)
- Sámiid oassálastinvuoigatvuodaid nannen EU:s (2.9)
- Resursaávkástallan, biras, dálkkádit (2.12)

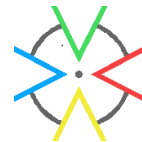
Bijusplána čuokkis 2.1 ORGANISEREN JA RUHTADEAPMI	MIHTTOMEARRI: Sealluhit sámedikkiid ovttasbarggu Sámi parlamentáralaš ráđi bokte
Mearrádus ja doaimbajut:	<ul style="list-style-type: none"> • Lea dárbu nannet sámi parlamentáralaš ráđis rámmeeavttuid sihke dan ruhtadeapmái ja hálddahussii/callingoddái. • Árvvoštallat ahte lea go dárbu rievdadit Bargoortnega ja Ovttasbargošiehtadusa • Guhte Sámediggi álggaha proseassa nannen dihte buotsámi demokratiija. Orgánan galgá SPR sáhttit ovddastit sámi álbmoga. Vai ollet dan ulbmilii fertejit Sámedikkít gávdnat čovdosiid ja návccaid dasa.
Ovddasvástádus:	Buot Sámedikkít
Bijusplána čuokkis 2.2 SÁMEGIELLA	MIHTTOMEARRI: Nannet sámegeielaid geavaheami
Mearrádus ja doaimbajut:	<ul style="list-style-type: none"> • Davviriikkalaš sámegeielaid fága- ja resursaguovddáš, Sámi Giellagáldu, ásahuvvo bastevaččat. • ON riikkaidgaskasaš logijahki eamiálbmotgeielaide 2022-32 - searvat IDIL 2022-32 ráhkkanemiide ovtas earáiguin
Ovddasvástádus:	Sámediggi Norggas
Bijusplána čuokkis 2.3 DAVVIRIKKALAŠ SÁMEKONVENŠUVDNA	MIHTTOMEARRI Davviriikat ja sámedikkít dohkkehit Davviriikkalaš sámekonvenšuvnna
Mearrádus ja doaimbajut:	<ul style="list-style-type: none"> • Evttohusa leat riikkaid ráđđehusat ja sámedikkít dál meannudeamen. Sámi parlamentáralaš ráđi dáhttu lea olahit dakkár konvenšuvnna mas lea govda politihkalaš doarjja ja háliida ahte dahkkojuvvojit moadde, muhto dattege dehálaš rievdadusa konvenšuvdnateakstavevttohusas.
Ovddasvástádus:	Buot Sámedikkít
Bijusplána čuokkis 2.4 OVTTASTAHTTIT SÁMEDIGGEVÁLGGAI	MIHTTOMEARRI: Ovttastahttit sámediggeválggaid Suomas, Norggas ja Ruotas
Mearrádus ja doaimbajut:	<ul style="list-style-type: none"> • Sámi parlamentáralaš ráđđi ávžžuhii ahte iešguđet Sámediggi meannuda ášši siskkáldasat. Sámediggi Ruotas ja Sámediggi Suomas lea juo meannudan ášši, váilo ain ahte Sámediggi Norggas meannuda ášši

	<ul style="list-style-type: none"> Sámi parlamentáralaš ráđđi joatká bargamiin áššin ja jus vejolaš de lokte ášši sáme-parlamentariihkkárkonferánsii.
Ovddasvástádus:	Buot Sámedikkit
Bijusplána čuokkis 2.5 RÁDJAHEHTTEHUSAT SÁMI GUOVLLUIN	MIHTTOMEARRI: Eastadit rádjajehttehusaid
Mearrádus ja doaimbajut:	<ul style="list-style-type: none"> Čuovvut bargojoavkko ávžžuhusaid. Vuođđuvuo ovtasbargoorgána (Rádjaovtasbargoforum) ja oassálastit dan doaimmii
Ovddasvástádus:	Buot Sámedikkit
Bijusplána čuokkis 2.6 OKTASAŠ BORASPIREPOLITIHKA	MIHTTOMEARRI: Rájárástildeaddji ovtasbargu mii guoská oktasaš boraspirepolitihka strategiijaid
Mearrádus ja doaimbajut:	<ul style="list-style-type: none"> Čuovvut bargojoavkko ávžžuhusaid Ollašuohttojuvvo veardádallan Suoma, Norgga ja Ruota geavadiid gaskkas
Ovddasvástádus:	Sámediggi Suomas
Bijusplána čuokkis 2.7 OKTASAŠ RESURSAHÁLDDAŠEAPMI DEATNUI	MIHTTOMEARRI: Ovddidit oktasaš Deanu bivdohálddašeami.
Mearrádus ja doaimbajut:	<ul style="list-style-type: none"> SPR láchá sámi árvovuođu oktasaš Deanu hálddašeami vuođđudeami várás. Sámediggi Norggas árvvoštallá leago dárbu nammadit sierra joavkku árvovuođu bargui
Ovddasvástádus:	Sámediggi Norggas
Bijusplána čuokkis 2.8 SÁMI ČEARDDALAŠ DOVDOMEARKKAT	MIHTTOMEARRI: Hálddašit ja ovdánahttit sámi nášunála dovdomearkkaid
Mearrádus ja doaimbajut:	<p>Dohkkehit sámi dovdomearkkaid hálddašan njuolggadusaid</p> <ul style="list-style-type: none"> Dohkkehit sámi dovdomearkkaid geavahan njuolggadusaid Parlamentariihkkárkonferánsa cealkámušain 2023:s nannet 22. Sámekonferánsa mearrádusa válljet Sámi eatnan Duoddariid sámi nášunáluohtin. Sámiráđđi lea evttohan árvvoštallama sámi čearddalaš dovddaldagaid lávdegottis – searvat árvvoštallami
Ovddasvástádus:	Sámediggi Ruotas

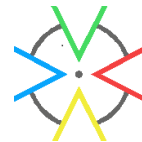
Bijusplána čuokkis 2.9 EUROHPA UNIOVDNA	MIHTTOMEARRI: Nannejuvvo sámiid oassálastinvuoigatvuodat EU:s
Mearrádus ja doaimbajijut:	<ul style="list-style-type: none"> • Ovddidit SPR ovddastusa EU oktavuhtii Brysseli • SPR dahká ovttasbargosoahpamuša Eurohpa parlameanttain • SPR ovddida Eurohpa uniovnna siskkáldas álgoálbmotpolitihka ja doaimbaprográmma gárvvisteami
Ovddasvástádus:	Sámediggi Suomas
Bijusplána čuokkis 2.10 OAHPAHUS/OAHPPU ÁRRABAJÁSGEASSIN/OAHPAHUS	MIHTTOMEARRI: Nannet sámeárrabajásgeassima ja -oahpahusa.
Mearrádus ja doaimbajijut:	<ul style="list-style-type: none"> • Rájáid rasttildeaddji ovttasbarggu bokte ovdánahttit mánáidgárddiide/árrabajásgeassimii ja skuvlii oktasaš sámi árvovuodu. Prošeavtta váldoulbmil lea čielggadit mii lea sámi mánáidgárdepedagogihka/árrabajásgeassinpedagogihka ja didaktihka filosofijja. Sámi mánáidgárdepedagogihka/árrabajásgeassinpedagogihka filosofijjai leat vuodđun sámi oahppahábmen, giella, kultuvra ja árbevirolaš máhttu mat leat heivehuvvon ođđa áigái. • Álggahit ja ovdánahttit oktasaš oahpponeavvobuvttadeami.
Ovddasvástádus:	Sámediggi Norggas
Bijusplána čuokkis 2.11 KULTURÁRBI JA ÁRBEVIROLAŠ DIEHTU	MIHTTOMEARRI: Hábmetsámiid oktasaš, davviriikkalaš linnjemiid sámiid kulturárbbi ja árbedieđu hálddašeamis, ávkkástallamis sihke suodjalandárbbuin ja -vugiin.
Mearrádus ja doaimbajijut:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Linnjemiid vuodul ovddidit sámiid kulturárbbi ja árbedieđu suvdilis ja ehtalaš geavaheami, beaktilis suodjaleami sihke dorvvastit dan, ahte sámit besset mearridit iežaset kulturárbbi ja árbedieđu guoski áššiin. Linnjemiid vuodul dorvvastit sámiid kulturárbbi ja árbedieđu boahttevuoda, giella, árbevirolaš ealáhusaid ja kultuvrra ollislaččat. 2. Sámi parlamentáralaš ráđđi ovttas sámi servodagain kárte sámiid oktasaš kulturárbbi ja árbedieđu oktasaš riekteprinsihpaid ja njuolggadusaid, suoji dili dálá lágaid ja riikkaidgaskasaš soahpamušaid mielde ja ásaha kártema vuodul sámiid oktasaš kulturárbbi ja árbedieđu hálddašeami. Hálddašeami huksen ovdánahtta ovttasbarggu olggobeale doibmiiguin, go sámiid iešmearridanvuoigatvuodaid sisdoallu ja njuolggadusat kulturárbbi ja árbedieđu ávkkástallamii leat davviriikkalaččat meroštallojuvvon. 3. Kártet Sámedikkiid politihkalaš oainnuid dan rádjái, mat gusket sámiid kulturárbbi ja árbedieđu iešstivrejumi, suodjaleami ja ávkkástallama. 4. Kártet makkár gažaldagain, mat gusket sámiid kulturárbbi ja árbedieđu iešstivrejumi, suodjaleami ja ávkkástallama, Sámedikkiin gávdno juo oktasaš politihkalaš oaidnu.

	<p>5. Kártet makkár oktasaš politihkalaš oainnuide lea earenomážit dárbu, go váldit vuhtii kulturárbbi ja árbedieđu guoski fidnuid, lálkaásahanbarggu ja riikkaidgaskasaš proseassaid. Dainna dárkkuhit daid gažaldagaide vástideami, mat badjánit sihke dutkan- ja eará fidnuin, mat ávkástallet kulturárbbi ja árbedieđu, iešguđet lálkaásahanproseassaid iešguđet riikkas sihke riikkaidgaskasaš forumiin (ee. WIPO, Unesco, CBD). Ulbmil livččii, ahte Sámedikkiin buot golmma riikkas livčče seamma oainnut daid áššiid birra.</p> <p>6. Soahpat ovddibuid vuodul oktasaš oainnu kulturárbbi ja árbedieđu iešstivrejumi sisdoalus, suodjaleamis ja ávkástallamis.</p> <p>7. Hábmiet strategijja suodjaleapmái ja ásahtit hálldašanorgána sámi oktasaš kulturárbbái ja árbedihtui.</p> <p>8. Čohkket ja hábmiet prinsihpaid kulturárbbi ja árbedieđu hálldašeapmái.</p> <p>9. Álggahit golbma jagi proševtta čadahit mihttomeriid.</p> <p>10. Organiseret dán golbma jagi proševtta:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ásahtit politihkalaš SPR jodihan stivrenjoavkku, mii jeavddalaččat čoahkkana stivret barggu. Stivrenjovkui galgá bovdet viidát sápmelaš árbečehpiid, ealáhusbargiid, kulturárbbi áššedovdiid ja eará sámi doibmiid, mat ovddastit viidát sámi servošiid. - Ásahtit bargo-/fágajoavkku, man proševttajodiheddji jodiha, ja mii čadaha dán golbma jagi proševtta. Proševttas lea vejolašvuhta geavahit olggobeale áššedovdiid sierra lálka- ja fágasurggiin.
Ovddasvástádus:	Buot Sámedikkít
Bijusplána čuokkis 2.12 RESURSAÁVKKÁSTALLAN, BIRAS , DÁLKKÁDAT	MIHTTOMEARRI: Gozihit iešguđetlágan riikaáiddássásaš ja riikkaidgaskasaš proseassaid strategijjaid.
Mearrádus ja doaimbajut:	<ul style="list-style-type: none"> • Gozihit iešguđetlágan riikaáiddássásaš ja riikkaidgaskasaš proseassaid mii guoská luondduriggodagaidávkkástallamis sámi guovlluin ja davviguovlluin obbalaččat. • Ollašuhttit biodiversitehtasoahpamuša artihkal 8(j):a áigumušaid Suomas, Norggas ja Ruotas. • Árjjálaččat searvat dálkkádatšiehtadallamiidda, dása guoská searvat ON dálkkádatkonvenšuvnna/ United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) oassebeallečoahkkimiidda (Conference of parties(COP). Dán bargui gullá maiddái eamiálbmotvuoddu/platform. • Sámi Parlamentáralaš ráđđi lágida Dálkkádatkonferánssa, man mihttomearrin lea beaivádit oainnuid ja nannet sámiid ja eamiálbmogiid sajádaga jagi 2024/25. • SPR galgá guorahallat ja ovddidit sámi boazodoalu dárbbuid ja beroštumiid dálkkádatrievdadeami ektui, erenoamážiid vuogáiduvvama ja ruđalašdoarjaga. • Ovddidit bissovaš álgoálbmotorgána CBD-vuogádahkii (dálá 8j-bargojoavku). • SPR stivra joatká barggu strategijjaguin ollašuhttit dálkkádatrievdadeamiid, stivra geahčada dálkkádatrievdadeami

	<p>barggu organiserema. Dát geahčadeapmi galggašii maiddá geahčadit ahte lea go vejolaš oažžut stáhtaid ásahit dálkkádatrievdadeami várás foandda Sápmaí.</p> <ul style="list-style-type: none"> • ahte/motvt SPR galgá doarjut sámeálboga vejolašvuoda váikkuhit sámi eatnamiid exploaterema ja ruoma nuppástuva • ahte/motvt SPR galgá barget dan ovdil ahte sámi rivttiid ja • riekteprocessaid boahuset galgat dohkkehuvvot stáhtain ja servvodagas
Ovddasvástádus:	Buot Sámedikkit
Bijusplána čuokkis 2.13 SÁMI PARLAMENTÁRALAŠ RÁĐI RIIKKAIDGASKASAŠ BEROŠTUMIT	MIHTTOMEARRI: Olmmošvuoigatvuođat galget nannejuvvot nu ahte eamiálbmogat duohtavuodas besset mearridit iežaset ovdáneamis
Mearrádus ja doaimbajut:	<ul style="list-style-type: none"> • Searvat áššáigullelaš/relevánta riikkaidgaskasaš foraide, dađi mielde go lea dárbu ja jus leat ruđalaš ja hálddahaslaš návccat (ON vuogádagas, EU vuogádagas ja viidáseappot) • Searvat ártjáláččat daid foraide gos Sámi parlamentáralaš ráđis lea juo oasseváldi sadji: <ul style="list-style-type: none"> - Davviriikkaid Ráđi jahkásaš sešuvdnii (áici) ja fáddásešuvdnii (bovdejuvvo) - WIPO (World Intellectual Property Organization / Máilmmi vuoignaduoji organisašuvdna) genehtalaš resurssaid, árbevirolaš máhtu ja kultuvrra gaskastáhtalaš lávdegotti čoahkkimiidda - SCPAR (The Standing Committee of Parliamentarians of the Arctic Region / Den permanente arktiske parlamentarikerkomiteen / Árktalaš parlamentarihkkáriid bistevaš lávdegoddi) čoahkkimiidda bistevaš oasseváldin - Árktalaš parlamentarihkkáriid konferánsii (Bovdejuvvo) - Barentsovttasbargui (Eamiálbmot bargojovkui, eará bargojoavkkuide, Barentsráđđái, CSO, Regionráđđái ja lávdegoddát) servet sámedikkiid nammaduvvon áirasat - Barents eamiálbmogiid kongressii (bovdejuvvo) - Barents parlamentarihkkáriid konferánsii (Bovdejuvvo).
Ovddasvástádus:	Buot Sámedikkit
Bijusplána čuokkis 2.14 ENHANCED PARTICIPATION - PROSEASSA	MIHTTOMEARRI: Eamiálbmot álbmotválljejuvvon orgánat besset searvat ON vuogádaga čoahkkimiidda iežaset olis
Mearrádus ja doaimbajut:	<ul style="list-style-type: none"> • ON eamiálbmogiid máilmmikonferánsa (WCIP) loahppadokumeantta čuovvulit, ea. bargat dan ala ahte eamiálbmot álbmotválljejuvvon orgánat besset searvat ON vuogádaga čoahkkimiidda iežaset olis • Guorahallat SPR vejolašvuoda ohcat observer -sajádaga ON válđočoahkkimis (General Assembly)

	<ul style="list-style-type: none"> • Doarjut Álgoálbmotkoordinerenorgána (Indigenous coordinating body, ICB) doaimbamii ja oassálastit dasa • Kártet sierra ruhtadangálduid ICB doaimmaruhtadeami várás, ee. EU sierra gálduin • Koordineret oaiviliid ja bargat ovttas proseassas árttalaš álgoálbmogiiguin (sámit ja inuihtat)
Ovddasvástádus:	Sámediggi Suomas
Bijusplána čuokkis 2.15 OVTTASBARGU SÁMIRÁĐIIN	MIHTTOMEARRI: Koordineret searvama riikkaidgaskasaš čoahkkimiidda gos eamiálbmot guoskevašáššit ságastallojuvvojit
Mearrádus ja doaimbajibut:	<ul style="list-style-type: none"> • Buoridit álgoálbmogiid strategiijaid ja vuoigatvuodaid vuhtiiváldima ja sajjadaga iešgudet ON orgánain. • Lágidit ovttrasáđđečoahkkimiid Sámiráđi ovddasteddjiiguin jámmadit birasáššiid hárrái (Sámi Caucus on Environmental Issues) ja olmmošvuoigatvuodaid olis (Sámi Caucus on Human Rights) • Davviriikkaid ODA-ruhtadeami (ruhtadeapmi ovdáneaddji riikkaide) lassin ruhtadeami lasiheapmi maiddái buot čieža álgoálbmogiid sosio-ekonomalaš guovlluide. • Guorahallat davviriikkaid ovddidan álgoálbmotpolitihka iešgudet ON orgánain. • Guorahallat Norgga, Ruota ja Suoma álgoálbmogiidda oaivvilduvvon ruhtadeami sihke njuolgo prošeaktaruhtadeami ja ON ja EU -vuogádagaid bokte oaivvilduvvon ruhtadeami ja ovddidit sullasaš ruhtadeami buot čieža álgoálbmogiid sosio-ekonomalaš guvlui
Ovddasvástádus:	Sámediggi Ruotas
Bijusplána čuokkis 2.16 SÁMI NUORATORGANISEREN, VÁIKKUHANVEJOLAŠVUOHTA JA VALAŠTALLAN	MIHTTOMEARRI: Nannet sámi nuoraid oassálastima ja váikkuheami Eanet nuorra sámit oassálastet valaštallandoaluin
Mearrádus ja doaimbajibut:	<ul style="list-style-type: none"> • Lágidit oktasaš sámi nuoraidkonferánssa juohke nuppi jagi • Nuoraidpolitihkalaš ráđi jodiheaddji dahje eará ovddasteaddjit bovdejuvvojit Sámi parlamentáralaš ráđi dievasčoahkkimii ja stivračoahkkimiidda. Sii besset dás raporteret iežaset doaimmas. • SPR:a galgá doarjut ovttasbargu riikarájiid rastá sierra našuvnnalaš ja riikkaidgaskasaš doaluin
Ovddasvástádus:	Sámediggi Ruotas

Bijusplána čuokkis 2.17 DÁSSEÁRVU JA OVTTAÁRVOSAŠVUOHTA	MIHTTOMEARRI: Dásseárvu sohkabeliid gaskkas ja seksuála vehádagaid ovttaárvosašvuoda ovddideapmi
Mearráđus ja doaimabijut:	<ul style="list-style-type: none"> • Doarjut beaktileappot daid organisašuvnnaid mat barget dásseárvuin ja ovttaárvosašvuodain • Geahčadit vejolašvuodaid ahte leat veahkin váikkuhit ahte lágiduvvo riikkaidgaskasaš eamiálbmotnissonkonferánsa Sámis.
Ovddasvástáđus:	Sámediggi Suomas
Bijusplána čuokkis 2.18 DEARVVAŠVUOHTA JA SOSIÁLA	MIHTTOMEARRI Váfistit dásseárvosaš sámegeielat dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusaid sápmelaččaide rádjaguovlluin ja seamma dásis go álbmogis muđui
Mearráđus ja doaimabijut:	<ul style="list-style-type: none"> • Geahččalit oazžut Suoma, Norgga ja Ruota stáhtaidgaskasaš ovttasbargošiehtadusa man mihttomearri lea árjjálaččat jávkadit rádjeovttasbarggu hehttehusaid, vai beasašii váfistit dásseárvosaš bálvalusaid sápmelaččaide ja mas asehačča dárbbut leat guovddážis.
Ovddasvástáđus:	Buot Sámedikkit
Bijusplána čuokkis 2.19 DUOHTAVUOHTA JA SOABADEAPMI	MIHTTOMEARRI Ásahit duohtavuoda- ja soabadankommišuvnna Suomas, Norggas ja Ruotas
Mearráđus ja doaimabijut:	<ul style="list-style-type: none"> • Duohtavuoda- ja soabadankommišuvnna barggu koordineret
Ovddasvástáđus:	Buot Sámedikkit
Bijusplána čuokkis 2.20 RAPORTEREN JA RUHTADEAPMI	
Mearráđus ja doaimabijut:	Stivra raportere Sámi parlamentáralaš ráđi dievasčoahkkimii mo doaimaplána doaimabijut čovdojuvvojit. Sámi parlamentáralaš ráđi doaimma ruhtadit sámedikkiid iežaset dábálaš bušeahhta bokte. Eai leat bidjon erenoamážit ruđat dasa ahte čadahit dán doaimaplána doaimabijuid.
Ovddasvástáđus:	Buot Sámedikkit

Bijusplána čuokkis 2.21 OKTASAŠ BOAZOEALÁHUSSEMINÁRÁ	
Mearrádus ja doaimbajut:	Čadahit oktasaš boazoealáhusseminára (Dálkkádatrevdadasat, váikkuhus boazodollui)
Ovddasvástádus:	
Bijusplána čuokkis 2.22 INTERREG DUODJI-PROŠEVTTA	
Mearrádus ja doaimbajut:	Ásahit Interreg Duodji-proševtta Sápmai.
Ovddasvástádus:	